

СУТНІСТЬ ТА МОТИВИ ЗДІЙСНЕННЯ ТОЛІНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

© Мельник О. Г., Коць І. І., Урікова О. М., 2015

Розглянуто сутність понять толінгових операцій на підприємствах. На основі аналізування наукових праць та нормативно-правової бази уточнено сутність поняття “толінгові операції.” Виокремлено мотиви здійснення толінгових операцій для замовника і для переробника імпортової сировини. Охарактеризовано позитивні й негативні аспекти толінгових операцій для підприємств-переробників.

Ключові слова: толінг, операції з давальницькою сировиною, митний режим, переробка на митній території України, мотиви здійснення толінгових операцій

O. H. Melnyk, I. I. Kots, O. M. Urikova
Lviv Polytechnic National University

THE ESSENCE AND MOTIVES OF REALIZATION OF TOLLING OPERATIONS AT ENTERPRISES

© Melnyk O. G., Kots I. I., Urikova O. M., 2015

The article considers the essence of the concept of tolling operations; specifies the concept of tolling operations on the basis of analysis of scientific works and normatively-legal basis; describes the definition of the operations with customer-supplied raw materials and the reprocessing conditions of negative profit.

The operations with customer-supplied raw materials or so called tolling operations are one of the forms of international specialization of labour. Customer-supplied raw materials are goods allocated in custom processing conditions whereas services which provides the reprocessing are called tolling. Under the conditions of economic crisis in Ukraine tolling operations are the urgent and the most efficient methods of gaining experience, application of modern technologies, maximization of profit, development of international economic activity of enterprises.

Tolling is services in reprocessing of raw material which is imported at customs territory of a state and is free of taxation and assignment of property to domestic enterprise that reprocesses the raw material with further export of final products. The term tolling is widespread in global economics and is recognized by the World Trade Organization as one of the form of international specialization of labour. However the term tolling is not indicated in Customs Code of Ukraine. Tolling operations greatly contribute to the cooperation between enterprises which is mutually beneficial for companies ordering raw material processing (tollingers) and for executors (processing enterprises). These operations are integral part of foreign economic activity of enterprises in the age of economic globalization and integration. There is no clear definition of the term tolling operations because of its non-conformity with international terminology.

According to the research done tolling operations are the system of organizing of a raw material reprocessing enterprise, terms and forms of payment of reprocessing services, ways of

realization of final products made of customer-supplied raw materials between counterparts from different countries. In this sense the concept of tolling operations is narrower than the concept of operations with customer-supplied raw materials since the tolling operations are conducted between the counterparts from different countries and are the subject of foreign economic agreements.

The analysis of literature and practice enables us to distinguish the motives of conducting of tolling operations: for customer: incentive and efforts of enterprises of developed countries to cut the production costs at the expense of realization of production, full or partial, in the countries with lower expenditures on wages; the lack of production technologies in ordering country; for processor: incentive to launch independent and powerful production technologies; the lack of floating funds for independent purchase of raw material, nonavailability of credits, debts.

The objective reasons for the expansion and using of tolling at the post-Soviet economic space are: the deficit of raw material resources in a country with powerful complex of processing enterprises; the lack of enough floating funds for purchasing the required amount of raw material; social pressure by the part-time working production personnel of a processing enterprise; the real threat of closing up and/ or stoppage of production in some branches of technology.

Tolling operations can positively affect competitive ability of manufacturing enterprises and the country where it is located. Tolling opens up the markets of developed countries for production and realization of new goods. It also has a positive influence on the other branches of economy of the country where the processing enterprise is situated. It mainly occurs when a foreign company purchases raw material and produces goods in the same country. However tolling has a number of disadvantages as well. Native processing enterprises use manufacturing capacities and involve labour forces as in full-value production whereas they receive reimbursement only for conducted technological operations. At the same time foreign enterprises sell final goods and receive underlying profit. Considering this Ukrainian enterprises operating on the terms of tolling should master methods and approaches of determining prices on operations with customer-supplied raw materials and reorientate gradually on independent production of goods which could be competitive on international market.

Key words: tolling, operations with customer-supplied raw materials, custom processing conditions, reprocessing at customs territory of Ukraine, the motives of conducting of tolling operations

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими та практичними завданнями. У світовому господарстві не існує жодної самодостатньої країни, навіть високорозвинені країни не здатні абсолютно самостійно забезпечити умови для ефективного виробництва всіх видів товарів та послуг. Такі завдання вирішуються за допомогою міжнародного співробітництва, яке ґрунтується на міжнародному поділі праці, кооперуванні та спеціалізації. Однією з форм міжнародного поділу праці є операції з давальницькою сировиною або, як їх ще називають, толінгові операції. Як правило, давальницькою сировиною називають товари, розміщені в митний режим переробки, а послуги, що забезпечують процес переробки, – толінгом. В умовах економічної кризи в Україні склалась така ситуація, що найактуальнішим способом здобуття досвіду, залучення сучасних технологій, максимізації прибутку і розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств є толінгові операції, що викликає зростання зацікавленості у науковців та практиків до технологій їх здійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. Як показує досвід вітчизняних підприємств, що працюють з товарами, які розміщені у митний режим переробки, у повсякденній термінології доволі часто використовують терміни “давальницька

сировина”, “операції з давальницькою сировиною”, “толінг”, “толінгові операції”, хоча ці терміни не закріплені в українському законодавстві. Закон України “Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах” № 327/95 – ВР від 15.09.1995 р., який втратив чинність, визначав поняття “давальницька сировина” як сировину, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, ввезені на митну територію України іноземним замовником (чи закуплені іноземним замовником за іноземну валюту в Україні) або вивезені за її межі українським замовником для використання у виробленні готової продукції. Також констатувалось, що давальницьку сировину не може придбати іноземний замовник на митній території України за національну валюту України або отримати в результаті проведення інших операцій, зокрема товарообмінних. Право власності на давальницьку сировину на кожному етапі її переробки, а також на вироблену з неї готову продукцію належить замовнику, а замовником виступає суб’єкт господарської діяльності, який надає давальницьку сировину для виготовлення готової продукції [4].

Операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах розглядались як операції з перероблення (оброблення, збагачення чи використання) давальницької сировини в результаті технологічного процесу зі зміною коду згідно з УКТ ЗЕД (незалежно від кількості виконавців), а також етапів (операцій з перероблення цієї сировини) з метою отримання готової продукції за відповідну плату. До операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах належали операції, у яких сировина замовника на конкретному етапі переробки, а також на завершальному, є основним матеріалом та її вартість становить не менш як 20 % загальної вартості готової продукції, при цьому обов’язковим є попереднє здійснення поставки виконавцю давальницької сировини відносно повернення виготовленої з неї готової продукції замовнику. Під час визначення вартості давальницької сировини у вартості готової продукції враховувались вартість всієї вивезеної (ввезеної) давальницької сировини та витрати щодо доставки цієї сировини до виконавця [4].

Проте, як зазначено вище, Закон України “Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах” втратив чинність і з 2012 р. діє Митний кодекс України [1], який, своєю чергою, перебрав на себе функції регулювання операцій з переробки на митній території України, регулює процес митного оформлення сировини, що ввозиться на митну територію України з метою переробки із обов’язковим реекспортом вже готової продукції протягом визначеного періоду. У Митному кодексі України поняття “давальницька сировина” відсутнє, проте його певним аналогом є “товари, розміщені у митний режим переробки” або “товари для переробки”.

Питання сутності та мотивів здійснення толінгових операцій досліджено у працях багатьох науковців – економістів, зокрема, М. Барни [10], К. Богомазової [3], Ю. Гончарова [16], В. Козика [6], Г. Партин [2] та інших, проте немає однозначності у розумінні толінгу та моделей його здійснення.

Толінг (англ. tolling) – це послуги з переробки імпортової сировини, що ввозиться на митну територію держави без оподаткування та передачі прав власності вітчизняному підприємству, яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави. Термін “толінг” набув поширення у світовій економічній практиці, його визнала Світова організація торгівлі (СОТ) в межах однієї з форм міжнародного поділу праці, проте, згідно з чинним законодавством, термін “толінг” у Митному кодексі України не визначено, лише використовується трактування “товари, розміщені у митний режим переробки”. Є низка законодавчих актів, що регулюють порядок переробки товарів на митній території України: Митний кодекс України [1], Податковий кодекс України [5], Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” № 960-ХІІ від 16.04.1991 р. зі змінами та доповненнями від 02.03.2015 р. [21].

Давальницькі (толінгові) операції з переробки сировини не є вітчизняним винаходом. Толінгові операції давно застосовуються в усьому світі. Передумовами толінгу є економічно привабливі фактори, зокрема гнучкість варіантів розрахунків під час перероблення давальницької сировини.

У німецькій мові поняттю “толінг” відповідає позначення “Lohnveredelung” (переробка давальницької сировини), а також “neue internationale Arbeitsteilung” (новий міжнародний розподіл праці), в англійській мові – “International Subcontracting” (міжнародний субпідряд) або “Offshore Assembly / Production” (переробка / виробництво в іншій країні), а іспанською мовою толінгові операції позначаються як “maguila” [3].

Як показує аналіз законодавства України, суміжним до поняття “толінгові операції” згідно з Митним кодексом України є “режим переробки товарів”, що поділяється на такі основні підвиди [1]:

- а) режим переробки товарів на митній території;
- б) режим переробки товарів під митним контролем;
- в) режим переробки товарів поза митною територією.

Режим переробки товарів на митній території – це митний режим, за якого іноземні товари використовуються у встановленому порядку для переробки на митній території країни без вжиття заходів економічної політики і з поверненням сум ввізного мита і податків за умови вивезення відповідно до митного режиму експорту продуктів переробки за межі митної території країни. Режим переробки товарів під митним контролем – це митний режим, за якого іноземні товари використовуються у встановленому порядку для переробки на митній території країни без стягнення мита і податків, а також без застосування до товарів заходів економічної політики для переробки під митним контролем з випуском надалі у вільний обіг або розміщення продуктів переробки в інший митний режим. Режим переробки товарів поза митною територією – це митний режим, за якого вітчизняні товари вивозяться без вжиття щодо них заходів економічної політики і використовуються поза митною територією країни з метою їх переробки і випуску надалі продуктів переробки у вільний обіг на митній території країни з повним або частковим звільненням від мита і податків, а також без вжиття до товарів заходів економічної політики [1].

Незважаючи на те, що термін “давальницька сировина” вилучено з нормативно-правових актів України, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, на практиці він і надалі активно використовується.

Термін “толінг” у науковій і практичній діяльності використовується достатньо часто, проте підходи до визначення поняття “толінг” та його ролі в системі підприємства різні. Тлумачення різних авторів поняття “толінг” відображено у таблиці.

Визначення поняття “толінг” в інтерпретації різних авторів

№ з/п	Автори	Визначення терміна “толінг”
1	Г. О. Партин	“Толінг” походить від англійського “tolling”, що дослівно означає оплату за послугу з перероблення давальницької сировини готовою продукцією [2].
2	К. К. Богомазова	Поняття “толінг” походить від англійського “toll” (мити) і почало використовуватись в українській юридичній та економічній літературі для визначення операцій з переробки давальницької сировини, що ввозиться для цього іноземними замовниками на територію України без сплати податків та митних платежів під митним режимом переробки [3].
3	Ю. В. Гончаров	Толінг (англ. tolling) – це послуги з переробки імпортованої сировини, що ввозиться на митну територію держави без оподаткування та передачі прав власності вітчизняному підприємству яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави [16].
4	В. В. Козик, Л. А. Панкова, О. Ю. Григор’єв, А. О. Босак, Я. С. Карп’як	Толінг, або операції на давальницькій сировині (transaction with give and take raw materials), являє собою вид зустрічної торгівлі, який передбачає поставку однією стороною сировини, напівфабрикатів, комплектувальних виробів для їх подальшої переробки та/або складання у країні торгового партнера та зворотну поставку готових виробів у країну первісного експорту [6].
5	М. Ю. Барна	Під толінговими операціями розуміють порядок організації виробництва з перероблення давальницької сировини, способи реалізації готової продукції, виготовленої з цієї сировини, умови й форму розрахунків за послуги з перероблення [10].

Вищенаведені трактування свідчать про різноманітність трактувань толінгу, що зумовлено насамперед частковим висвітленням його окремих аспектів та відсутністю системного тлумачення цієї категорії з урахуванням мотивів здійснення толінгових операцій.

Формування цілей статті. Зважаючи на вищевикладене, метою статті є уточнення сутності та виокремлення мотивів здійснення толінгових операцій підприємствами.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як свідчать виконані дослідження та аналізування літературних джерел [1–21], у широкому змісті під толінговими операціями слід розуміти порядок організування виробництва з переробки давальницької сировини, умови й форми розрахунків за послуги з переробки, способи реалізації готової продукції, виготовленої з давальницької сировини між контрагентами різних країн. Отже, поняття “операції з давальницькою сировиною” ширше за поняття “толінгові операції”, оскільки операції з давальницькою сировиною можуть здійснюватись між контрагентами як однієї, так і різних країн. “Толінгові операції” – поняття вузше, тому що вони здійснюються між контрагентами різних країн і є предметом зовнішньоекономічних договорів.

Особливість здійснення операцій на давальницькій сировині полягає у тому, що власник сировини, який не має виробничих потужностей для її переробки, надає її переробному підприємству в обсязі, необхідному не лише для забезпечення виробництва заданої кількості готової продукції, а також для покриття витрат, пов’язаних з переробкою та для забезпечення норми прибутку переробному підприємству. Сторонами контракту є власник, постачальник сировини, напівфабрикатів та покупець переробленої продукції, з одного боку, та переробне підприємство – з іншого. Предметом контракту є здійснення переробки сировини, напівфабрикатів, тощо на готову продукцію за узгодженими між контрагентами техніко-економічними нормами, умовами, показниками. Вартість сировини, напівфабрикатів, готової продукції, виробленої із них, визначається на базі світових цін. Виплата штрафних санкцій та відшкодування збитків передбачається в контракті переважно у товарній, а не грошовій формі. Якщо постачальник сировини винен у запізненні поставки або у поставці сировини неналежної якості, то він на вимогу переробника повинен поставити додаткову кількість сировини, вартість якої компенсує суми штрафів або/та відшкодування збитків.

Вивезення давальницької сировини українського замовника для виготовлення готової продукції за межами митної території України дещо відрізняється від інших операцій з переробки товарів за кордоном. Так, переробка давальницької сировини за кордоном відбувається в митному режимі переробки за межами митної території України. Митний режим переробки за межами митної території України передбачає, що українські товари у встановленому законодавством порядку переробляються за межами митної території України без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД, за умови повернення цих товарів або продуктів їх переробки на митну територію України в митному режимі імпорту (ст. 162 Митного кодексу України) [19].

Толінг як в Україні, так і за кордоном потребує дозволу митниці на вивезення товарів для переробки за межами митної території України, який видається терміном до одного року. Дозвіл видає митниця безоплатно протягом 5 робочих днів з дати реєстрації відповідної заяви (ч. 3 ст. 165 МКУ). Для отримання такого дозволу потрібно звернутися саме до тієї митниці, на якій здійснюватиметься митне оформлення товарів. Перелік документів, які потрібно подати митному органу для отримання ліцензії, визначено ч. 2 ст. 165 МКУ. Разом із заявою власник товарів або уповноважена ним особа подає органу доходів і зборів такі документи [1]:

1) зовнішньоекономічні договори або документи, що їх замінюють, на підставі яких здійснюватиметься переробка товарів і які повинні містити, зокрема, дані про обов’язковий обсяг виходу продуктів переробки, конкретний обсяг робіт і термін їх виконання. Якщо зовнішньоекономічний договір або документ, що його замінює, не містить зазначених відомостей, такі відомості подаються окремим документом;

2) технологічні схеми переробки (крім випадків ввезення товарів з метою ремонту, зокрема модернізації, відновлення та регулювання), в яких повинна бути зазначена інформація про всі етапи переробки та процесу перетворення товарів, розміщених у митний режим переробки на митній території, на продукти переробки, кількісні показники товарів, розміщених у митний режим переробки на митній території, та інших товарів, що витрачає підприємство, здійснюючи операції з переробки, з обґрунтуванням виробничих втрат товарів на кожному етапі, а також відомості про найменування та кількість відходів переробки;

3) договори на переробку товарів з іншими підприємствами, якщо окремі операції (або повний цикл) з переробки товарів здійснюватимуть такі інші підприємства;

4) інші документи за бажанням власника товарів або уповноваженої ним особи – висновки державних органів, експертних установ, організацій, державні стандарти й стандарти підприємства, технічні умови, описи чи креслення зразків, відповідно до яких здійснюватиметься переробка, тощо.

Рішення про відмову у видаванні дозволу на переробку товарів на митній території України приймається, якщо [1]:

1) відомостей, зазначених у поданих заявником документах, недостатньо для визначення обов'язкового обсягу виходу продуктів переробки, що утворюються в результаті переробки товарів;

2) орган головного управління державної фіскальної служби виявив невідповідності у відомостях, що містяться у поданих заявником документах, або недостовірність цих відомостей;

3) орган головного управління державної фіскальної служби встановив відсутність належного технологічного обладнання, приміщень, умов для обліку і зберігання товарів, що ввозяться з метою переробки;

4) підприємство не дотримало встановлених законодавством України заборон чи обмежень щодо переробки товарів на митній території України.

Під час вивезення з України давальницької сировини вона декларується в митному режимі переробки за межами митної території. Це означає, що заходи нетарифного регулювання до давальницької сировини не застосовуються.

У разі, якщо частиною давальницької сировини український замовник оплачує роботу іноземного виконавця, на цю частину складають окрему митну декларацію відповідно до митного режиму експорту товарів. За цією декларацією здійснюється валютний контроль згідно із Законом України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" від 23.09.1994 р. № 185/94-ВР [19].

Відходи переробки сировини за кордоном українська митниця не контролює, якщо вони не повертаються в Україну (ст. 170 МКУ). Однак проводиться митний контроль за обов'язковим обсягом виходу продуктів переробки, для чого організовується обмін інформацією між митними структурами країн (ч. 2 ст. 167 МКУ). Готова продукція ввозиться в Україну за митною декларацією, оформленою відповідно до митного режиму імпорту. Іноземні товари, витрачені на переробку, декларуваним не підлягають (ч. 1 ст. 168 МКУ) [1].

Новаторським для України став механізм ввізного оподаткування доданої вартості, що виникла в результаті переробки товарів (давальницької сировини), тобто позитивної різниці між базою оподаткування готової продукції та базою оподаткування давальницької сировини. Інакше кажучи, за імпортною митною декларацією сплачується різниця між сумою митних платежів, нарахованих на ввезену продукцію, і сумою митних платежів, яка підлягала б сплаті в разі імпорту давальницької сировини (ч. 3 ст. 168 МКУ, пп. 206.2.3 ПКУ) [19].

І навіть більше, Митний кодекс України визначив дві категорії товарів, ввезення яких після переробки повністю звільняється від обкладення всіма митними платежами, зокрема: неперероблена сировина і товари, відремонтовані за гарантією (ч. 2 ст. 168 МКУ; пп. 206.2.2 ПКУ).

Аналізування літератури та практики дає змогу виокремити мотиви здійснення толінгових операцій [2; 16]:

1) для замовника:

– прагнення підприємств розвинених країн знайти можливість зниження собівартості продукції за рахунок здійснення частини або всього виробничого процесу в країнах з нижчими витратами на заробітну плату;

– відсутність у країні-замовника технології або виробничих потужностей для одержання необхідної продукції, що супроводжується нестачею вільноконвертованої валюти для її закупівлі за кордоном.

2) для переробника:

– бажання завантажити вільні виробничі потужності;

– нестача оборотних коштів для самостійного придбання сировини, недоступність кредитів, наявність заборгованості.

Об'єктивними причинами поширення й використання толінгу на пострадянському економічному просторі можна вважати:

– дефіцит власних сировинних ресурсів за наявності потужного комплексу переробних підприємств;

– відсутність у переробних підприємств оборотних коштів, достатніх для придбання необхідної кількості сировини;

– соціальний тиск з боку не завантаженого роботою виробничого персоналу переробних підприємств;

– реальна загроза згорання й/або припинення виробництва в деяких галузях промисловості.

Використання толінгових схем дає можливість підприємству-переробнику за відсутності коштів на придбання сировини одержати її безоплатно від замовника, а також через нагромадження прибутку зменшити потребу в кредитних ресурсах для фінансування обігового капіталу.

Здійснення толінгових операцій може позитивно вплинути на конкурентоспроможність підприємства-виробника та країну його розташування, оскільки, з одного боку, відкриває ринки розвинених країн для виробництва і реалізації нових товарів, виготовлення яких без толінгових схем неможливе, а з іншого – зумовлює формування позитивного ефекту для інших галузей економіки країни підприємства-переробника, насамперед внаслідок придбання іноземною фірмою сировини для виробництва продукції в цій самій країні. Однак, поряд з позитивними, толінг має і низку негативних сторін. Вітчизняні підприємства-переробники давальницької сировини використовують виробничі потужності та залучають робочу силу як для повноцінного виробництва, а відшкодування при цьому часто отримують тільки за проведені технологічні операції. Водночас зарубіжні партнери реалізують готову продукцію і продукують основний обсяг прибутку. Отже, відбувається експлуатація ресурсу підприємств і знижуються економічні можливості щодо модернізації виробництва. Українські підприємства, які працюють на умовах толінгу, повинні удосконалювати підходи до формування ціни на здійснення операцій з давальницькою сировиною, а надалі поступово переорієнтуватися на самостійне виробництво конкурентоспроможної на міжнародному ринку продукції.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Дослідивши питання сутності та мотивів здійснення толінгових операцій на підприємствах, можна зробити певні висновки. Зокрема, операції з давальницькою сировиною (толінг) поширені як у світовій, так і в українській економічній практиці завдяки своїм можливостям в організованні співпраці підприємств з вигодою для замовників переробки сировини (толінгерів), й для виконавців (підприємств-переробників). Такі операції є невід'ємною складовою зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах глобалізації та інтеграції світової економіки. Через призму наявності прогалин в українському законодавстві й невідповідності міжнародній термінології остаточне чітке тлумачення толінгових операцій, що було б підкріплене законодавством, на жаль, відсутнє. Новий Митний кодекс України від 2012 р., що регулює операції з перероблення сировини, вніс багато змін, проте не вирішив низки суперечностей, які виникають у процесі здійснення операцій з перероблення сировини. Максимізація прибутку за рахунок зниження собівартості продукції, бажання завантажити

вільні виробничі потужності для одержання необхідної продукції, прагнення здобуття досвіду, через відсутність у країні замовника технології, нестача фінансових активів – є основними мотивами здійснення толінгових операцій на підприємствах.

Перспективами подальших досліджень є питання класифікації видів толінгових операцій і концептуальні засади управління ними.

1. Митний кодекс України № 4495-VI від 02.03.2015 р. зі змінами і доповненнями від 02.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. 2. Партин Г. О. Толінг як форма залучення обігового капіталу / Г. О. Партин, О. А. Горбач // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів, 2011. – Вип. 21.7. – С. 243-248. 3. Богомазова К. К. Сутність операцій з давальницькою сировиною та їх значення [Електронний ресурс] / К. К. Богомазова // Ефективна економіка. – 2013. – Режим доступу: <http://www.economy.science.ua> 4 Закон України “Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах” № 327/95 – ВР від 15.09.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>. 5. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 зі змінами і доповненнями від 17.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.4>. 6. Козик В. В. Зовнішньоекономічні операції і контракти: [навч. посіб.] / В. В. Козик, Л. А. Панкова, О. Ю. Григор'єв, А. О. Босак, Я. С. Карп'як. – [3-тє вид.]. – Львів: Магнолія2006, 2014. – 512 с. 7. Лабурица О. І. Маркетинг і розвиток підприємництва в легкій промисловості України: [монографія] / О. І. Лабурица. – К.: Вид-во КНУТД, 2008. – 364 с. 8. Кіляр О. Р. Економічна сутність операцій з давальницькою сировиною та їх вплив на розвиток економічних відносин в Україні / О. Р. Кіляр // Галицький економічний вісник. – 2007. – №1 (12). – С. 88–93. 9. Стрельченко Н. М. Конкурентоспроможність українських виробництв щодо толінга-нерезидента / Н. М. Стрельченко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – №1. – С. 34. 10. Барна М. Ю. Толінгові операції в Україні: переваги та недоліки / М. Ю. Барна, Н. М. Гарбар // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-тех. пр. – Львів, 2012. – Вип. 22.4. – С. 165–169. 11. Житний В. Е. Совершенствование анализа операций с давальческим сырьем во внешнеэкономических отношениях: дис. ... канд. экон. наук: 08.06.04 / В. Е. Житный. – Луганск, 2005. – 150 с. 12. Наказ Міністерства фінансів України 358 “Про затвердження Порядку виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму” № 657 від 31.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/>. 13. Задорожний О. Оподаткування операцій з давальницькою сировиною [Електронний ресурс] / О. Задорожний, Б. Бескидевич. – Режим доступу: <http://lvivpravo.at.ua/>. 14. Ільницький Ю. Договір на переробку давальницької сировини: сутність та особливості / Ю. Ільницький // Все про бухгалтерський облік. – Львів, 2013. – № 94. – С. 8–11. 15. Чудіна С. Давальницькі операції в нових умовах: переваги та схеми дій / С. Чудіна // Бухгалтерська електронна газета. – № 113. – 2013. – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/9243>. 16. Гончаров Ю. В. Вплив толінгу на конкурентоспроможність легкої промисловості України / Ю. В. Гончаров, А. О. Дворецький // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Т. 1. – № 4. – С. 99–101. 17. Плотніченко І. Б. Сучасний стан та перспективи розвитку швейної промисловості України / І. Б. Плотніченко // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: спеціальний випуск Інституту підприємництва та перспективних технологій. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 109–114. 18. Робота на іноземні бренди стала головною сферою діяльності швейних фабрик України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net>. 19. Чудіна С. Переробка давальницької сировини за кордоном / С. Чудіна // Бухгалтерська електронна газета. – № 3. – 2014. – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics>. 20. Літвінчук І. Вивезення товарів з України для переробки: де зазначати в Декларації з ПДВ / І. Літвінчук // Бухгалтерська електронна газета. – №154. – 2013. – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics>. 21. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” №960-XII від 16.04.1991 зі змінами та доповненнями від 02.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>.